

Vlaams
Parlement

stuk **44** (2010-2011) – Nr. 3
ingediend op 14 februari 2012 (2011-2012)

Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie

Jaarverslag 2010

Verslag

namens de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen
uitgebracht door mevrouw Fatma Pehlivan

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Boudewijn Bouckaert.

Vaste leden:

de heer Jos De Meyer, de dames Veerle Heeren, Kathleen Helsen, Sabine Poleyn;
de heer Wim Van Dijck, mevrouw Gerda Van Steenberge, de heer Wim Wienen;
de dames Irina De Knop, Marleen Vanderpoorten;
de dames Kathleen Deckx, Fatma Pehlivan;
de dames Vera Celis, Goedele Vermeiren;
de heer Boudewijn Bouckaert;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

de heren Paul Delva, Jan Durnez, de dames Cindy Franssen, Katrien Schryvers;
de heren Frank Creyelman, Chris Janssens, mevrouw Katleen Martens;
de dames Ann Brusseel, Fientje Moerman;
mevrouw Yamila Idrissi, de heer Chokri Mahassine;
de heren Willy Segers, Kris Van Dijck;
de heer Jurgen Verstrepen;
mevrouw Mieke Vogels.

Stukken in het dossier:

44 (2010-2011) – Nr. 1: Jaarverslag Vlaams Vredesinstituut
– Nr. 2: Verslag

De Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen besprak op 13 januari 2011 hoofdstuk 2.1 ‘Vredesopvoeding en onderwijs’ en hoofdstuk 2.2 ‘Herdenken en herinneren’ van het Jaarverslag 2010 van het Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie (hierna genoemd Vlaams Vredesinstituut).

1. Toelichting door de heer Tomas Baum, directeur van het Vlaams Vredesinstituut

De heer *Tomas Baum* ziet de voorstelling van het jaarverslag als een mogelijkheid om het werk van het Vlaams Vredesinstituut te verantwoorden tegenover het Vlaams Parlement. Hij zal een aantal vroegere adviezen hernemen en een aantal aandachtspunten formuleren voor de toekomst. Hij zal ook informatie geven over de activiteiten van het Vredesinstituut in 2012. Hij herinnert aan de recente beslissing van het Uitgebreid Bureau dat de parlementaire commissies het instituut rechtstreeks kunnen aanspreken voor ondersteuningsopdrachten. Hij zal ook kort ingaan op de externe evaluatie. Daaruit zal immers blijken waarom hij de presentatie op deze manier aanpakt.

1.1. Externe evaluatie en strategisch plan

De evaluatie, die gebeurd is in maart 2010, was globaal positief. Daaruit bleek dat het Vlaams Vredesinstituut kwaliteitsvol onderzoek voert, dat de interne werking performant is en dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van het werk ruim gewaardeerd worden. Toch werden er ook enkele aanbevelingen geformuleerd. Ten eerste zou het goed zijn de band met het parlement te versterken. Een nieuw opgestart politiek instituut moet de eerste jaren zijn plaats vinden binnen de politieke omgeving. Nu er een tweede periode is aangebroken wordt interactie met volksvertegenwoordigers gemakkelijker. De raad van bestuur werd in 2010 vernieuwd en het instituut beschikt al over enige ervaring. Een tweede aanbeveling is dat het Vredesinstituut zich ook voldoende moet profileren als paraparlementaire instelling bij het Vlaams Parlement en dat het ten derde moet blijven benchmarken met buitenlandse vredesinstellingen. De heer Baum merkt wel op dat de meeste vredesinstellingen waarmee het Vredesinstituut samenwerkt, een 50-tal onderzoekers hebben en een raad van bestuur met zeven of acht leden. Het Vlaams Vredesinstituut heeft een raad van bestuur met negentien leden en een secretariaat met zeven personeelsleden waarvan vier onderzoekers. Dat is dus een heel andere verhouding. Niettemin is hij zeker bereid tot benchmarken. Het instituut wil dezelfde kwaliteit afleveren als de buitenlandse instellingen. Het volume van het werk zal natuurlijk wat lager liggen.

Het Vredesinstituut is bezig met strategische planning. Het wil zijn werking consolideren, valoriseren en innoveren. Daarom wil het functioneel aansluiten bij de werkzaamheden van het parlement. Het wil ook meerwaarde zoeken in samenwerking met andere actoren. Vaak gaat het om de uitwisseling van informatie of om lezingen, soms worden er gezamenlijke vergaderingen georganiseerd. Het is ook de bedoeling de communicatie te vernieuwen, in functie van de internationale uitstraling van het parlement. In verhouding tot zijn schaal in het parlement brengt het instituut relatief veel internationale bezoekers naar conferenties in het Vlaams Parlement.

In het evaluatieverslag was er sprake van een onevenwicht in het onderzoek. Er is veel onderzoek naar wapenhandel en productie, en veel minder naar vrede en samenleving. Daarvoor was er een institutionele oorzaak: er was namelijk één onderzoeker voor de zogenaamde zachtere thema's en twee onderzoekers voor de hardere thema's. Om dit probleem op te lossen werd een bijkomend personeelslid aangenomen. Dat was een budgetneutrale operatie. Van het budget voor het werk dat normalerwijs uitbesteed wordt, werd een derde afgehaald voor het loon van de bijkomende medewerkster.

Het Uitgebreid Bureau van het Vlaams Parlement heeft op 7 november 2011 twee beslissingen genomen die een impact zullen hebben op het werk van het Vlaams Vredesinstituut. Het onderzoeksgeld werd structureel verminderd met 35.000 euro per jaar en het instituut

kreeg ook een bijkomende opdracht, namelijk de ondersteuning van de educatieve dienst van het Vlaams Parlement. Op dit ogenblik wordt nagegaan hoe het instituut dat het best kan aanpakken. Dat gebeurt in overleg met het Kinderrechtencommissariaat, dat dezelfde opdracht heeft gekregen. Hij meent dat dit de onderwijscommissie aanbelangt.

1.2. Vredesopvoeding en onderwijs (hoofdstuk 2.1)

Het Vlaams Vredesinstituut neemt altijd het onderzoek als uitgangspunt. Alle andere activiteiten komen neer op een valorisatie van dat onderzoek. Het begrip vredesopvoeding werd afgebakend vanuit intuïtief startpunt: vrede betekent dat er geen oorlog is. Daarnaast zijn er natuurlijk ook structurele voorwaarden. Die definitie werd vervolgens geoperationaliseerd. Het was de bedoeling die definitie te gebruiken als invalshoek om na te gaan wat het aanbod is in Vlaanderen. De aanbieders – 62 organisaties – en de verschillende doelgroepen werden geïdentificeerd. De aard van het aanbod werd geëvalueerd.

Het Vredesinstituut heeft een omvattend overzicht opgemaakt van wat er in Vlaanderen bestaat inzake vredesopvoeding. Er zijn 454 initiatieven, aangeboden door 62 organisaties. Het Vredesinstituut stelde ook vast dat continuïteit en structurele inbreng belangrijk zijn voor dergelijke projecten. Dan worden ze ook gepercipieerd als succesvol. De betrokkenheid van leerlingen bij de voorbereiding blijkt een duidelijke meerwaarde te hebben, al is dat relatief weinig gebeurd. Er is ook een vraag naar afstemming met de lerarenopleiding en met de bredere omgeving van de school. Een kwalitatieve evaluatie van de verschillende projecten is niet gebeurd, want dat is op die schaal onmogelijk.

Binnen dat onderzoek werden twee problemen vastgesteld. Vooreerst zijn de impact en de effectiviteit van dergelijke projecten moeilijk te meten. Dat geldt ook voor burgerschapsvorming en herinneringseducatie. Daarom zal het Vredesinstituut een onderzoek uitbesteden om de methodologische randvoorwaarden te bekijken. Dient men de evaluatie in te bouwen in de praktijk van het project zelf? Moet men daarbij werken met een neutrale referentiegroep? Hoe kan men die evaluaties het best doorspelen naar andere actoren?

Uit het onderzoek is ook gebleken dat de onderwijsactoren zelf onvoldoende zicht hebben op het aanbod. Het instituut is dan enigszins buiten zijn eigenlijke opdracht getreden en heeft de resultaten van dat onderzoek aangeboden in een databank die terug te vinden is op de website. Na een keuze voor een doelgroep of voor een type van vredesopvoeding, worden de bezoekers via een link doorverwezen naar een geschikt project. Het ontwikkelen van die databank heeft 1500 euro gekost. Daarmee werd het onderzoek echter goed gevaloriseerd. Deze databank werd destijds gelanceerd via Klasse. Er zijn een veertigtal bezoekers per week. De databank zal worden geactualiseerd zodat ze up-to-date blijft.

Het rapport is op veel verschillende plaatsen voorgesteld, in de eerste plaats natuurlijk in het Vlaams Parlement. Het werd ook in het buitenland gepresenteerd. In Belfast was er bijvoorbeeld veel interesse voor onze benadering hoewel men daar in een heel andere conflictcontext werkt als in Vlaanderen. Een paper gebaseerd op dat onderzoek werd eveneens voorgesteld op een internationale conferentie in Sydney. De kwaliteit van het onderzoek wordt vooral getoetst door collega's en dat gebeurt per definitie altijd wereldwijd. Dergelijke presentaties zijn een goed middel om de zichtbaarheid van het Vlaams Parlement en van het Vlaams Vredesinstituut in het buitenland te verhogen.

Op basis van het onderzoek heeft het instituut ook een advies geformuleerd bij de vakoverschrijdende eindtermen vredesopvoeding en herinneringseducatie. Binnen die eindtermen worden de historische en de actuele benadering gecombineerd. Dat is niet evident. Bovendien moet men de leerlingen bewust maken van de potentieel constructieve en destructieve rol van een conflict. In de praktijk krijgt de historische dimensie het overwicht. Dat is begrijpelijk. Dat blijkt ook op de internationale conferenties waaraan medewerkers van het Vredesinstituut participeren. Daarom vindt het Vredesinstituut het belangrijk de

intrinsieke waarde van de herdenking te erkennen. Goede voorbeelden zijn de herdenking van het begin van de Eerste Wereldoorlog in 2014 en de opening van het museum in de Mechelse Dossinkazerne. Er is echter een spanningsveld tussen herinneringseducatie en het vak geschiedenis. Het is niet evident om een historisch onderwerp vakoverschrijdend aan te pakken.

Het Vlaams Vredesinstituut pleit voor een verruiming van de agenda. Ook de actuele dimensie moet op een structurele manier aan bod komen. Men mag niet alleen kijken naar de negatieve vrede. Daarom wordt ook het concept van positieve vrede in het rapport gedefinieerd. Daarbij gaat het om structurele aspecten zoals rechtvaardigheid en wederzijdse erkenning. Bovendien mag men zich niet beperken tot racisme en vervolging in het verleden. Men dient na te gaan welke betekenis dat heeft in onze eigen samenleving en hoe de scholieren dat kunnen leren hanteren. Het zou goed zijn om hiermee rekening te houden bij het operationaliseren van die vakoverschrijdende eindtermen. Dat hoeft niet veel geld te kosten. Het is gewoon een aandachtspunt.

1.3. Herdenken en herinneren (hoofdstuk 2.2)

Ook het hoofdstuk rond herdenken en herinneren vertrekt van een rapport dat wordt gebruikt om andere activiteiten te voeden. Het rapport 'Oorlogsherdenking herdacht' was eigenlijk een verkennend rapport. Binnenkort is er de honderdjarige herdenking van het begin van de Eerste Wereldoorlog. Daarom werd er aandacht besteed aan vroegere belangrijke herdenkingen. Welke boodschap heeft men daar willen insteken? Is men erin geslaagd om die boodschap te verspreiden? De volgende herdenkingen werden daarvoor als aanknopingspunt genomen: de 65-jarige herdenking van de landing in Normandië, de 90-jarige herdenking van de slag aan de Somme in 1916 en de 90-jarige herdenking van de slag om Passchendaele in 1917.

Uit dat onderzoek blijkt ten eerste dat het een klassieke praktijk is om herdenkingen te linken aan politieke agenda's. Natiestaten hebben dat altijd gedaan en doen dat ook nu nog. Historici hebben het daar vaak lastig mee. Voor de herdenking van de landing in Normandië zouden veel lokale herdenkingsactiviteiten worden opgezet tot bleek dat Obama in diezelfde periode op bezoek zou komen bij Sarkozy. Toen kwam men terecht in een nationale herdenking en in een politieke instrumentalisering. Door de snelheid waarmee dat moest gebeuren, heeft men wel vergeten om tijdig bepaalde belangrijke mensen uit te nodigen, onder meer de Britse koningin. Uit het onderzoek blijkt dat politieke agenda's ook spelen bij de honderdjarige herdenking van het begin van de Eerste Wereldoorlog.

Op dit ogenblik zijn de laatste veteranen en de andere directe getuigen van de Eerste Wereldoorlog aan het verdwijnen. De jongeren zijn daar niet meer rechtstreeks mee verbonden via hun ouders of hun grootouders. Een tweede bevinding is dan dat de overdracht van de herdenkingspraktijken aan nieuwe generaties prangender wordt dan voorheen.

Een derde bevinding is dat wanneer de toeristische inzet hoog is, de verleiding kan bestaan om bestaande succesvolle praktijken te blijven reproduceren. Zo dreigt de intrinsieke morele waarde van de herdenking ondergesneeuwd te raken.

De bevindingen van het rapport werden ruim bekendgemaakt. Ze werden gedeeld in een resonantiewerkgroep 'Kwalitatieve Herinneringseducatie'. Het instituut participeerde ook aan een paneldiscussie op de studiedag '100 jaar Groote Oorlog. Erfgoed, herdenking en herinnering'. Het vervolgonderzoek werd gepresenteerd in Reykjavik, op de 'European Consortium for Political Research' (ECPR) en op de workshop in Diksmuide rond 'The Great War Centenary. Landscapes and sites of memory of the Great War'. Het rapport is verschenen in het najaar van 2010, maar de vermelde presentaties hadden plaats in 2011.

Intussen heeft het Vredesinstituut ook een groter en breder rapport uitgebracht over oorlogshedenking in het licht van vrede. Dat zal hij niet in detail bespreken, maar bepaalde aspecten die eruit zijn voortgekomen verdienen wel wat meer aandacht. De vele gezichten van de oorlogshedenking kunnen worden gecombineerd in de idee van Erwin Mortier over de onderhandelings tafel. De omgang met het verleden wordt een tafel waaraan de verschillende stemmen een plaats krijgen, maar waar ook historici een plaats hebben. Dat is een interessant spanningsveld. Oorlogshedenking is per definitie een internationaal gegeven, zeker als het over de wereldoorlogen gaat.

Binnenkort formuleert het instituut ook een advies naar aanleiding van dit laatste onderzoek. Hij is bereid om dit advies te komen toelichten in deze commissie. Het is duidelijk dat het beleidsdomeinoverschrijdende aspect van de hedenking van de Eerste Wereldoorlog beter kan. Vanuit het buitenlands beleid is men bezig met de 'Flanders Fields Declaration'. De overheid zet ook in op het aspect erfgoed, zeker op materieel vlak. Voor het roerend erfgoed is er nog niet zoveel aandacht. Het is ook nog niet duidelijk welke rol het onderwijs daarin zal spelen.

1.4. Werkbezoeken

Een belangrijk aspect van de werking zijn de werkbezoeken. Het Vlaams Vredesinstituut is daar pas vrij recent mee begonnen, maar nu probeert het dat jaarlijks te doen. De werkbezoeken hebben immers een duidelijke meerwaarde, zowel voor de parlementsleden als voor de leden van de raad van bestuur en voor de medewerkers. Dit leidt tot een valorisatie en een toetsing van dat onderzoek. In 2010 was er een bezoek aan de verschillende sites in Verdun. Daarbij viel het hem op dat er in Frankrijk een heel andere hedenkingscultuur leeft dan in Vlaanderen, al was de oorlogslogica daar dezelfde als hier. Enerzijds is de hedenking meer patriottisch, maar anderzijds wordt er ook aandacht besteed aan de moslims die meevochten met het Franse leger.

Tijdens het werkbezoek in Barcelona in 2011 werd er aandacht gevraagd voor de actuele dimensie van conflicthantering in scholen. Er was immers een conferentie aan de gang van verschillende actoren die daarmee bezig zijn. Het instituut heeft geprobeerd om de parlementsleden daarmee in contact te brengen door een uitwisseling te organiseren. Ook in een bezoek aan het Catalaans parlement werd getracht om die thematiek aan te kaarten. Er werd eigenlijk meer gesproken over de taalproblemen in het onderwijs dan over de agenda die vooraf werd bepaald. Nu wil het Vredesinstituut ook op lokaal vlak wat meer werkbezoeken organiseren.

1.5. Geplande activiteiten 2012

Hij gaat kort in op de activiteiten die het Vlaams Vredesinstituut al heeft gepland voor 2012. In samenwerking met het Kinderrechtencommissariaat zal het rapport over jongeren en geweld binnenkort aan het Vlaams Parlement worden voorgesteld. De relatie tussen jongeren en geweld en het onderwijs moet nog verder worden uitgediept. Het instituut heeft ook bijkomende onderzoek gepland. Een eerste item is de effectiviteit van vredesopvoeding. Een tweede item is het groepsgeweld in Vlaanderen, bijvoorbeeld tegen mensen met een bepaalde identiteit. Dat is een specifieke vorm van geweld die een structurele benadering verdient. Ook het Vlaams Parlement besteedt daar aandacht aan. Vlaanderen zal natuurlijk meer aandacht besteden aan de welzijnsaspecten van dit probleem. De repressieve aanpak is immers een federale bevoegdheid. Er zal ten derde ook onderzoek gebeuren naar lokale oorlogsgeschiedenis. Het is de bedoeling om ideeën aan te reiken voor de manier waarop men kan omgaan met het lokaal gesitueerde oorlogsverhaal. Daarvoor zal contact worden opgenomen met lokale besturen en heemkundige kringen. Hij hoopt dat dit rapport in november 2012 zal kunnen worden gepresenteerd. Op zaterdag 10 november zal het instituut een elfnovemberlezing organiseren in het Vlaams Parlement, in samenwerking met Vredesstad Ieper en met het 'In Flanders Fields Museum'.

Hij maakt de commissieleden nog attent op de website www.vlaamsvredesinstituut.eu en op de aanwezigheid van het instituut op Facebook, meer bepaald op www.facebook.com/vlaamsvredesinstituut. Op Facebook wordt er vooral aandacht besteed aan de actuele werkzaamheden. Binnenkort zal het Vredesinstituut ook beginnen met een Twitteraccount. Al deze media moeten ervoor zorgen dat de informatie de juiste mensen bereikt.

2. Bespreking

2.1. *Vragen en opmerkingen van de leden*

Mevrouw *Sabine Poleyn* is blij dat het Vredesinstituut een nieuwe dynamiek heeft gevonden na alle tumult rond de paraparlementaire instellingen in het Vlaams Parlement. Ze is nieuwsgierig naar de samenwerking met De Kracht van je Stem, de educatieve dienst van het Vlaams Parlement. Vele leerlingen brengen met hun klas een bezoek aan het Vlaams Parlement in het kader van de eindterm 'Opvoeden tot burgerzin'. Ze meent dat deze eindterm verder geëxpliciteerd zou moeten worden. Democratie is een gecontroleerde vorm van conflict; in vergelijking met alle andere soorten van conflict is het de meest vredevolle. Dat thema komt bij een bezoek aan het Europees Parlement explicieter aan bod.

Ze is een voorstander van het koppelen van de grote en de kleine vrede, van het internationale aan het persoonlijke. Het concept positieve vrede boeit haar. Het Vlaams Vredesinstituut suggereert om binnen het aspect vredesopvoeding in de eindtermen specifiek aandacht te besteden aan positieve vrede. Dat hoeft niet zoveel te kosten. In deze context verwijst ze ook naar het Bijzonder Comité voor Herinneringseducatie vanuit de gedachte van de Holocaust. Denkt men binnen het Vredesinstituut hieraan of zijn er andere suggesties? Ze staat positief tegenover de suggesties van het instituut rond de leraarenopleiding. Ze waardeert het uitwerken van een website rond vredeseducatie. Zal deze website ook vermeld worden op de bredere educatiewebsite die zal worden uitgewerkt?

Ze vindt het positief dat het Vredesinstituut onderzoek wil doen naar de effectiviteit van vredesopvoeding. Dat is allicht niet gemakkelijk. De resultaten van dit onderzoek kunnen nuttig zijn voor de mensen die methodieken ontwikkelen.

De heer Baum zegt dat men in het buitenland geïnteresseerd is in de studies en in de ervaringen van het Vredesinstituut. Mevrouw Poleyn wil ook weten wat de mensen van het instituut zelf leren in het buitenland.

Het is de bedoeling om onderzoek te doen naar groepsgeweld. Dat vindt ze positief. Valt ook het groepspesten op school onder die definitie? In deze context denkt ze ook aan het zinloze geweld op straat.

Inzake het werken met de lokale oorlogsgeschiedenis is er al wat ervaring. Destijds werd een aantal leerkrachten daarin ondersteund door onderwijsminister Luc Van den Bossche. Misschien kan men op die ervaringen verder bouwen.

Mevrouw *Fatma Pehlivan* heeft samen met de commissievoorzitter deelgenomen aan het werkbezoek aan Barcelona. Daar hebben ze een aantal contacten kunnen leggen. Ook de projecten die worden opgezet in de scholen zijn leerrijk voor de parlementsleden.

De heer Baum zegt dat er op dit ogenblik in 62 scholen een project Vredesopvoeding loopt. Volgens hem zijn die mogelijkheden echter nog te weinig gekend. Men dient vele kanalen te benutten om het Vredesinstituut bekend te maken. Misschien werden bepaalde kanalen nog niet benut. Zij vraagt zich af of de onderwijskoepels en het gemeenschapsonderwijs het instituut bekendmaken via hun eigen kanalen.

Ze wil het ook hebben over negatieve vrede, al zijn positieve en negatieve vrede niet altijd goed van elkaar te scheiden. In de huidige geglobaliseerde samenleving komen de jongeren ook in contact met niet-begeleide minderjarigen die omwille van allerlei omstandigheden in ons land terechtkomen. Zo worden ze geconfronteerd met het feit dat veel kinderen in een oorlogssituatie leven of dat ze moeten vluchten voor levensomstandigheden die niet meer menselijk zijn. Zijn er in de scholen ook projecten waarbij die niet-begeleide minderjarigen informatie geven over wat ze hebben meegemaakt?

Mevrouw *Marleen Vanderpoorten* heeft begrepen dat er in de grote meerderheid van de Vlaamse lagere en secundaire scholen vredesopvoedingsprojecten worden georganiseerd. Daaruit besluit ze dat er toch nog altijd scholen zijn waar dat niet het geval is, bijvoorbeeld omdat geen leerkracht zich daarvoor voldoende interesseert. In welk percentage van de scholen wordt er niet aan vredesopvoeding gedaan?

De heer Baum zegt dat er een afstemming zou moeten gebeuren tussen de lerarenopleidingen. Heeft het instituut in dat verband al bepaalde contacten gelegd? Hoe wil men meer schot brengen in deze zaak?

Ze heeft niet goed begrepen wat de heer Baum bedoelt met het aandachtspunt rond herinneringseducatie en het vak geschiedenis.

Ze vindt het positief dat er een advies wordt geformuleerd over herdenken en herinneren. Ze vraagt dat hierover zou worden gerapporteerd in deze commissie.

Mevrouw *Goedele Vermeiren* vindt het belangrijk dat het onderwijs aandacht besteedt aan vredesopvoeding. Blijkbaar hebben de onderwijsactoren echter onvoldoende zicht op het aanbod aan vredesopvoeding. Moet dat aanbod niet een beetje worden gerationaliseerd? Sommige leerkrachten haken af door de veelheid aan informatie. Ze veronderstelt ook dat leerkrachten geregeld op het bestaan van deze website moeten worden geattendeerd.

Ze sluit zich aan bij de vraag van mevrouw Vanderpoorten over het inpassen van vredeseducatie en herinneringseducatie in de vakoverschrijdende eindtermen en in het vak geschiedenis.

Het Vredesinstituut wil aandacht besteden aan de lokale oorlogsgeschiedenis. In dit verband raadt ze de medewerkers aan om in de gemeente Mortsels te gaan onderzoeken hoe de ervaringen met het bombardement van 1943 worden doorgegeven aan de jongeren.

Mevrouw *Elisabeth Meuleman* heeft het rapport ‘Oorlogsherdenking herdacht’ nog niet kunnen bekijken. De heer Baum wijst op een aantal bedreigingen: het gevaar voor politieke recuperatie, het feit dat een nieuwe generatie zich aandient en de toeristische belangen die meespelen. Men kan dat echter ook bekijken als opportuniteiten. Geeft het rapport ook suggesties voor de manier waarop men daarmee kan omgaan?

2.2. Antwoorden van de heer Tomas Baum

De heer *Tomas Baum* is het eens met de opmerking van mevrouw Meuleman. Het ene kan echter makkelijk overschaduwd worden door het andere.

De algemene website van het Vlaams Vredesinstituut heeft driehonderd tot vierhonderd bezoekers per week, de website rond vredesopvoeding heeft veertig bezoekers per week. De website rond vredesopvoeding wordt verwerkt in de lijst van het Departement Onderwijs en Vorming, via de Canon Cultuurcel. Eigenlijk is deelname aan die platformfunctie voor het onderwijs geen kernopdracht van het instituut. De pogingen om een grote educatieve website over dat soort van zaken te promoten, hebben geen succes gehad. In de database van het Vlaams Vredesinstituut wordt er wel doorverwezen naar de website

rond wereldburgerschap op school, namelijk www.kleurbekennen.be en naar de website www.herinneringseducatie.be. In die zin werkt de websitestrategie dus wel. Om de zaken wat te vereenvoudigen ten behoeve van de leerkrachten werd er een onderverdeling gemaakt in verschillende doelgroepen en in verschillende types van vredesopvoeding.

Hij is het eens met de opmerking van mevrouw Pehlivan dat positieve vrede en negatieve vrede niet altijd van elkaar kunnen worden gescheiden. Er zijn ook enkele projecten die de beide aspecten samen behandelen, maar dat is een minderheid. De aandacht voor de negatieve vrede, voor het conflict en voor de slachtoffers, is bijna evident. Het is belangrijk de koppeling te maken naar de positieve vrede. Daarbij moeten de voorwaarden worden benoemd die vervuld moeten zijn om te kunnen spreken van een toestand van vrede. Dat vindt hij relevant.

Uit een eerder onderzoek van het Vredesinstituut is gebleken dat 38 percent van de basisscholen en 20 percent van de secundaire scholen niet werken rond vredeseducatie of democratische attitudeopvoeding. Daarvoor worden twee belangrijke oorzaken opgegeven: tijdsgebrek en onbekendheid met het aanbod. In het voorliggende rapport werd vooral de aanbodzijde bekeken. Daarbij werd vastgesteld dat het aanbod weinig bekend was. Daarom heeft het Vredesinstituut dat aanbod beter bekendgemaakt via zijn website.

Er is al contact geweest met de koepels van het katholiek onderwijs en van het gemeenschapsonderwijs. Op basis daarvan werden bepaalde doelstellingen geïmplementeerd in de leerplannen. In de toekomst zou het instituut kunnen onderzoeken hoe die implementatie precies gebeurt is.

Naar aanleiding van het eerste rapport van het Vlaams Vredesinstituut heeft Klasse in 2009 een artikel gewijd aan de kinderen die rechtstreeks uit een conflictomgeving komen. Leerkrachten werden gestimuleerd om na te gaan wat ze daarmee konden doen in de klas.

De werkbezoeken zijn vaak methodologisch heel interessant. Het is ook boeiend om na te gaan wat gelijklopend is en wat verschillend is. In Japan zal de vredeseducatie bijvoorbeeld automatisch een nucleaire dimensie hebben omwille van Hiroshima en Nagasaki. In Europa zijn de beide wereldoorlogen het belangrijkste uitgangspunt. De Europese gedachte wordt gezien als een antwoord op het probleem van de wereldoorlogen. De vraag is dan hoe de natiestaten in Europa en de Europese constructie zich verhouden tot dat donkere verleden. Over dergelijke zaken kan het wetenschappelijk secretariaat natuurlijk geen adviezen geven. De adviesfunctie van het Vredesinstituut zit bij de eigen raad van bestuur die op basis van het onderzoek aan maatschappelijke reflectie doet. Dat is volgens hem een correcte manier van werken.

Het concept groepsgeweld werd al afgebakend. Het zal gaan over groepsgeweld in de publieke ruimte. Bij jongeren gaat het vooral over de transitie momenten tussen vrije tijd, school en thuisomgeving. Het onderzoek over groepsgeweld is wel ruimer opgevat.

De heer *Boudewijn Bouckaert*, voorzitter, merkt op dat er ook geweld is op school.

De heer *Tomas Baum* zegt dat het geweld op school opgenomen wordt in het onderzoek. De school kan worden beschouwd als een specifieke vorm van publieke ruimte. Het onderzoek zal zich, zeker in de eerste fase, evenwel toespitsen op fysiek geweld. Het zal dus niet gaan over pestgedrag.

Dan gaat hij in op de vraag van mevrouw Vanderpoorten over het spanningsveld tussen geschiedenis en vakoverschrijdend werken aan herinneringseducatie. Het is evident dat men naar het vak geschiedenis kijkt als het erop aankomt om met het verleden om te gaan. Binnen dat vak kan men op cognitief vlak heel wat bieden. Daar kunnen dan andere zaken aan gekoppeld worden. In andere vakken kan men die historische dimensie

veel moeilijker inbrengen. Het is ook niet gemakkelijk om vakoverschrijdend te werken aan herinneringseducatie. Hoewel lessen uit het verleden opportuniteiten bieden, leidt instrumentalisering van de geschiedenis – tot een inherent spanningsveld. Dit kwam al aan bod in een nota van enkele jaren geleden. Hierbij verwijst het Vredesinstituut naar een actueel debat in de plenaire vergadering over antisemitisme bij moslims in Brussel. Daarbij werd opgemerkt dat het aanbrengen van informatie over de Holocaust een mogelijke remediërende werkwijze is. Dat is echter niet mogelijk zonder ook het actuele conflict in het Midden-Oosten te benoemen. Het volstaat niet om historische feiten aan te brengen.

Mevrouw *Sabine Poley*n ziet niet goed in hoe de aanzetten tot vredesopvoeding in de verschillende eindtermen structureel samengebracht kunnen worden. Ze wil weten hoe het Vlaams Vredesinstituut dat ziet.

De heer *Tomas Baum* antwoordt dat een eerste mogelijkheid om dat structureel aan te pakken, is dat men zich niet mag beperken tot een eenmalig project. Verder is het belangrijk dat men in de projecten een dimensie meeneemt die verder doorwerkt. In Frankrijk wordt bijvoorbeeld met leerlingen gewerkt rond conflicthantering, op een manier die hen echt weerbaar maakt, ook thuis of in een andere omgeving.

Boudewijn BOUCKAERT,
voorzitter

Fatma PEHLIVAN,
verslaggever